

Valkājot mākslu privāti

No 3. novembra līdz 3. decembrim Latvijas Nacionālā mākslas muzeja Kupola zālē skatāma kultūras un mākslas portāla Arterritory.com rīkotā izstāde Diānas Venē mākslinieku radīto rotu kolekcija.

No Pikaso līdz Kūnsam. Kopumā 110 rotas, kuru autori ir 79 leģendāri un spilgti 20. un 21. gadsimta mākslinieki. Pablo Pikaso, Mens Rejs, Rojs Lihtenšteins, Makss Ernsts, Jojoi Kusama, Luīze Buržuā, Žāns Kokto, Žoržs Braks, Nikija De Sentfāla, Lučio Fontana, Antonijs Gormlijs, Kīts Herings, Demjens Hērsts, Anišs Kapūrs, Joko Ono, Frenks Stella, Roberts Raušenbergs un citi. Daudzi no viņiem ar saviem darbiem Rīgā būs pārstāvēti pirmoreiz. Izstādes vizuālo tēlu veidojis latviešu mākslinieku duets MAREUNROL'S.

“Mana kaislīgā interese par mākslinieku radītām rotām un arī mana kolekcija sākās mirkli, kad mans vīrs, tēlnieks Bernārs Venē, ap manas kreisās rokas zeltneši aptina sudraba stienīti, tādējādi radīdams mūsu saderināšanās gredzenu,” saka franču kolekcionāre Diāna Venē. “Šis žests bija tik aizkustinošs, ka ar to sākās mans ceļš līdz tam neapjaustā unikālu un izsmalcinātu mākslas darbu pasaulē. Vārdu “izsmalcināts” es gribētu uzsvērt īpaši. Ne tikai tāpēc, ka šīs rotas ir retas, bet arī to simboliskā satura dēļ, ar ko tās bieži ir sākušās.” Nebūs daudz pārspīlēts, apgalvojot, ka Venē kundzei pieder viena no emocionālākajām un arī intīmākajām mākslas kolekcijām pasaulē. Tā tapusi vairāk nekā 20 gadu garumā, un šobrīd tajā ir vairāk nekā 200 vienības – daudzas no tām tapušas speciāli kolekcionārei. Diāna Venē joprojām turpina uzrunāt arvien jaunus māksliniekus, tādējādi papildinot savu krājumu un vienlaikus izaicinot autorus pārkāpt savu žanru robežas. Savukārt dažu savas kolekcijas pērli viņa burtiski medijusi vairākus gadus galerijās, izsolēs, internetā, caur paziņu paziņām, kamēr meklējumu ceļš pārtapis īstenā izziņas procesā.

Mākslinieku radītās rotas šķietami ir viņu lielformāta darbu mini kopijas, taču Diāna uzskata, ka līdz ar valkājāmību tās iegūst papildu mākslas pārdzīvošanas dimensiju. “Es jutos nevis tā, it kā valkātu rotas, bet gan kā valkājot mākslu. Šīs rotas ir mani draugi. Un šajā procesā ir kustība. Atšķirībā no mākslas darba, kas novietots pie sienas vai telpā, šie miniatūrie mākslas darbi valkājot kļūst dzīvi. Tie ir mani – ne tādā ziņā, ka tie man pieder, bet tālab, ka tie kustas kopā ar mani un šajā kustībā arvien mainās.”

Savu kolekciju viņa dēvē par intīmo muzeju ne tikai tāpēc, ka tā ir tik kompakta, ka ievietojama pāris kastēs, bet gan tālab, ka šie priekšmeti ļoti īpaši savieno privāto un mākslas vēsturi. Formāli Diānas Venē kolekciju veido objekti, taču tikpat neatņemama tās sastāvdaļa ir stāsti, turklāt abas puses nereti ir nešķirami savijušās. Kaut gan daļa viņas kolekcijā rodamo rotu tikušas tirāžetas arī vairākos eksemplāros, visbiežāk tās tapušas, domājot par konkrētu personību.

Arī šī izstāde savā ziņā aizsākās kā stāsts, kad pagājušā gada 1. decembra rītā kopā ar Diānu Parīzē brokastojām leģendārajā Café de Flore Senžermēna bulvārī. 20. gadsimta sākumā te pulcējās intelektuāļi – Andrē Bretons un viņa draugi sirreālisti, vēlāk eksistencialisti ar Sartru un Simonu de Bovuāru priekšgalā. Kafējnīca joprojām pieder tai pašai ģimenei, un tās interjers, laikam ritot, tikpat kā nav mainījies, tāpat kā tās gars, ļaujot dzimt dažādām, sākumā šķietami neprātīgām, bet lieliskām idejām. Un jauniem stāstiem.

Pastaiga piedāvā astoņas nelielas Diānas Venē kolekcijas epizodes – stāstus par rotām un dzīvi.

Rojs Lihtenšteins
(Amerikāņu gleznotājs, tēlnieks un grafiķis, 1923. – 1997.)
Piespraude Modernā galva
Metāls, emalja
7,8 x 5,8 cm
1968.

“Jautrs stāsts. Kad 60. gadu nogalē mācījos Ņujorkā, man bija draugs, kurš ļoti interesējās par laikmetīgo mākslu. Viņš bija mans pirmais skolotājs. Mēs bieži devāmies galeriju tūrēs, un vienā no tām līdzās Lihtenšteina darbiem bija izstādīts arī šis piekariņš – piespraude, ko pārdeva par trim dolāriem. Šobrīd izsolē tā cena varētu būt aptuveni 30 000 dolāru. Ņujorkas kompānija Multiples Inc. šos piekariņus tirāžēja neierobežotā sērijā, tomēr sevišķi daudz tie tirgū vairs nav atrodam, jo tolaik netika uzskatīti par kādu īpašu vērtību.”

“Ar šo gredzenu saistās ļoti interesants stāsts. Tā pamats ir ielūgums, ko Armāns 1964. gadā izsūtīja dažiem sev ļoti īpašiem cilvēkiem uz izstādi, kuru rīkoja Ņujorkā. Manam vīram Bernāram tolaik Ņujorkā bija romāns ar kādu ļoti skaistu meiteni, un viņš jautāja Armānam, vai mākslinieks no ielūguma varētu uztaisīt gredzenu. Armāns acumirkli piekrita, un gredzens ir patiesi unikāls, jo to parakstījuši viņi abi – Armāns un Bernārs. Laiks ritēja, un kādā jaukā dienā pēc piecdesmit gadiem Bernāram pēkšņi zvanīja viņa toreizējā meitene, sakot, ka viņa izpārdod savu rotu kolekciju – varbūt viņš vēlas nopirkt šo gredzenu? “Protams,” teica Bernārs, un tā tas nonāca pie manis.”

Armāns (Nicā dzimis franču/amerikāņu gleznotājs un tēlnieks, 1928. – 2005.)
Gredzens Naglu un skrūvju krājums
Naglas, skrūves, gumija
3,7 x 3 x 4 cm
Vienā eksemplārā
1964.

Frenks Stella (Amerikāņu tēlnieks, grafiķis un gleznotājs, 1936.)
Kaklarota bez nosaukuma
Ar zeltu krāsots titāns
28 x 5 cm
Vienā eksemplārā
2008.

“Pirms vairākiem gadiem Bernārs stāstīja Frenkam Stellam par kolekciju, kuru veidoju, un jautāja, vai viņš būtu ar mieru radīt tai rotu. Stella atbildēja kategoriski: “Nē, mani tas neinteresē.” Trīs mēnešus vēlāk es Frenkam zvanīju un mēģināju pierunāt pati, taču viņš atteicās vēlreiz. Tā kā esam ļoti tuvi draugi un salīdzinoši bieži tiekamies, reiz mūsu kopīgajās vakariņās pie Stellas Bernārs viņu atkal uzrunāja: “Frenk, ir tiešām žēl, ka tu nepiekrīti, jo Džons (Čemberleins) šobrīd taisa rotu speciāli Diānai, un tā tiks izstādīta muzejā.” Stella piecēlās un teica: “Ā, Džons ir uztaisījis rotu!” Tad viņš atvēra sekretēra atvilktni sev aiz muguras un pasniedza man New York Times laikraksta lapā ietītu kaklarotu ar zelta pārklājumu savu instalāciju stilistikā. Viņš to bija radījis, izmantojot datoru – tieši tāpat, kā viņš rada savas skulptūras. Pēc gada Stella man uzdāvināja vēl vienu rotu – liektas formas zelta gredzenu, kuru arī bija inspirējušas viņa skulptūras.”

Džino Severīni
(Itāļu gleznotājs, futūrisma klasiķis, 1883. – 1966.)
Rokassprādze bez nosaukuma
Sudrabs un zelts
augstums 4,1 cm, diametrs 7,3 cm
vienā eksemplārā
20. gadsimta 40. gadi

“Viena no dzīves anekdotēm. Šo rotu es nopirku kādā antikvariātā Londonā. Ieraudzīju un iemīlējos. Turklāt tā ir tapusi Džino Severīni agrīnajā periodā – 1940. gadā. Dažus mēnešus vēlāk, dienā, kad biju to uzlikusi, satiku kādu franču galeristu, kura sievai arī ir iespaidīga mākslinieku radīto rotu kolekcija. Ieraugot rokassprādzi, viņš teica: “Ā, tu esi nopirkusi Severīni rotu!” “Jā,” es atbildēju, “un man tā patīk.” Uz ko viņš savukārt piebilda: “Bet tā ir viltojums.” Tūlīt piezvanīju vīram, no kura biju rokassprādzi iegādājusies, un viņš teica – tā ir īsta, es esmu par to pārliecināts, bet, ja jūs neticat, varat atdot to man atpakaļ. Es ticēju un paturēju rotu, jo man tā tiešām ļoti patika. Piecus gadus vēlāk šis pats vīrs man atnesa fotogrāfiju, kur Severīni glezmas fonā bija redzama viņa sieva un pusmāsa. Sievai uz rokas bija šī rokassprādze. Tad es piezvanīju jau minētajam galeristam un jautāju – kā viņš zina, ka tā ir viltojums? Viņš atbildēja: “Es pazīstu Džino Severīni meitu, un viņa teica, ka tēvs nekad nav radījis nevienu rotu.” Atbildēju: “Man ir divas meitas, un, ja kādā brīdī izrādīsies, ka Bernārs radījis rotu kādai sievietei vai mīļākajai – un saprotamu iemeslu dēļ tās nav nevienā arhīvā, uz līdzīgu jautājumu manas meitas droši vien atbildēs to pašu... Ir situācijas, par kurām jūs nekad nevarat būt pārliecināts.”

Džefs Kūnss
(amerikāņu mākslinieks, kiča lielmeistars, 1955.)
Kaklarota Trusis
platīns
kulons 7,5 cm,
ķēde 10 cm
11. no 50 vienībām
2005. – 2009.

“Esmu Džefu Kūnsu satikusi, bet personiski nepazīstu. Vienīgā rotu sērijā, ko viņš ir radījis, tapusi sadarbībā ar modes dizaineri Stellu Makartniju. Viņi ir labi draugi, un Kūnss piekrita, taču tā arī nekad nebija līdz galam apmierināts ar rezultātu. Viņš ir perfekcionists. Izpildījums ir platīnā, un zinu, ka šis process viņam prasījis piecus gadus.

Es ilgi lūdzos galeristei Ileanai Zonnabendai (leģendārā dīlera Leo Kastelli sievai), lai pārdod man vienu no šīm rotām. Viņu listē es biju 50. vietā. Tas ir nekas, salīdzinot ar pārējiem kolekcionāriem, kas bija viņu lokā... Taču, tā kā es tieši tobrīd gatavojos rīkot izstādi, apsolīju, ka šī rota tajā tiks eksponēta.”

“Šī rota man ir ļoti mīļa, un jo īpaši man patīk to uzlikt reizēs, kad jādodas uz kādām stīvām vakariņām, kur viesu vidū ir daudziem briljantiem greznojušās lēdijas. Un es valkāju šo: “Diamond traffic kills.” ”

Santjago Sierra (spāņu mākslinieks, pazīstams ar savām kapitālismu un sociālo nevienlīdzību kritizējošajām instalācijām un performancēm, 1966.)
Kaklarota Nelegālā briljantu tirdzniecība nogalina
baltais zelts un briljanti
7,5 x 7,5 x 4 cm
astoņu rotu sērija, tapusi sadarbībā ar Čusu Buresu
2006.

Salvadors Dalī
(Sirreālisma klasiķis, spāņu gleznotājs, tēlnieks, fotogrāfs, režisors, 1904. – 1989.)
Karote
Zelts, emalja pusnakts zilā krāsā
11,2 x 2,5 cm
Viena no 6 vienību tirāžas
1957.

“Salvadora Dalī rotas es meklēju ļoti ilgi. Labi pazīstu Salvadora Dalī muzeja vadību Floridā, bet diemžēl viņi nekam neļauj iziet ārpus muzeja un arī neko neaizdod izstādēm. Gribēju atrast rotu, kas tikusi tirāžēta iespējami mazā sērijā. Zinot par maniem meklējumiem, kādudien mani savanīja labs draugs – Parīzes galerists, kas savā galerijā tobrīd izstādīja Dalī zīmējumus. Viņš teica, ka viņam esot kāda Dalī rota, kas sākotnēji bijusi iecerēta sešos eksemplāros, taču ir zināms tikai par diviem. Iespējams, pārējie tā arī nekad nav tapuši. Tā ir visai izplatīta parādība. Nereti rodas liecības par 100 un 150 eksemplāru sērijām, taču fiziski šāds daudzums nekad nav radīts. Šī ir ļoti īpaša Dalī rota – bez viņam tik tipiskajiem spīguļiem un briljantiem. Klasisks sirreālisma paraugs, ar karoti, ķemmi un pulksteni.”

“60. gados Pikaso vērsās pie franču juveliera Fransuā Igo – leģendārā rakstnieka Viktora Igo mazdēla – ar ideju radīt rotu sēriju zeltā un sudrabā. Kaut nezinātājam šīs brošas, kuras grezno Pikaso tik raksturīgie motīvi – buļļi un dažādas mitoloģiskas figūras –, pirmajā mirklī varētu atgādināt slavenu mākslinieku pēcnāves suvenīrus, visa abu kopā radītā 30 objektu sērija tapusi stingrā mākslinieka uzraudzībā. Katrs no dizainiem ir Pikaso paša izvēlēts un apstiprināts.

Tiesa, sākumā Pikaso šo savu nodarbi turēja stingrā slepenībā, kategoriski atteikdamies aizdot šos darbus izstādēm, kaut vienlaikus pats apbrīnoja un novērtēja sava drauga Fransuā Igo meistarību. Kā ļoti personisku dārgumu viņš šīs rotas slēpa arī no saviem viesiem, vienīgi ik pa mirklim izķeksēdams no studijas dzīlēm vai sofas apakšas, lai izpelnītos kāda īpaša drauga uzmanību. Un tūlīt pēc tam atkal noglabāja, ļaujot nojaust, ka viņš ir šo darbu vienīgais īpašnieks, viņam sagādā īpašu baudu.

Tikai pēc vairākiem gadiem, 1967. gada septembrī, Pikaso ļāva Fransuā Igo iegravēt savu un viņa vārdu uz atsevišķiem eksemplāriem, lai tos pirmoreiz izstādītu galerijā Point Cardinal Parīzē un pēcāk pārdotu.”

Pablo Pikaso (Spāņu gleznotājs, tēlnieks, grafiķis, keramiķis un dizainers, 1881. – 1973.)
Broša Apaļā seja
23 karātu zelts
diametrs 5 cm
1972.